

Nr 22.

Av herr **Herou m. fl.**, *angående åtgärder till understöd i visst avseende åt ägare och brukare av små och medelstora jordbruksfastigheter.*

Jordbrukarnas allttjämt växande ekonomiska svårigheter äro av den allvarliga art, att de icke längre kunna bestridas från något håll. Kapitalismens kris och i samband med denna jordbrukskrisen skapa allt större osäkerhet och fattigdom för jordbrukets folk. Skuldbördan växer katastrofalt hotande att driva massor av jordbrukare från deras brukningsdelar.

Redan vid 1930 års riksdag påvisade kommunistiska riksdagsgruppen skuldbördans växande tryck, framhöll det ohållbara i att varje år offra miljontals kronor för nybildning av jordbruk men uraktlåta att göra något för att trygga de gamla jordbrukarna vid sina jordbruk.

Senare vid samma riksdag — när frågan om stödåtgärder för jordbruket togs upp i särskilda utskottet — förebringades i utskottsbetänkandet en utredning, som ännu är av stort intresse. Från bankkontor hade gjorts uttalanden som svar på vissa förfrågningar. I dessa svar heter det:

»— — — — klagan förspörjes från affärsmännens sida över minskade inköp från jordbrukarnas sida ävensom växande svårigheter att erhålla likvid — — — — affärsmännen ha ökat sina krediter till jordbrukarna — — — — utöver vad som kan anses tillbörligt.»

»De tryckta tiderna återspeglas i ökade krediter till jordbrukarna — — — — de ha svårt att infria ingångna förbindelser och prestera den blygsammaste amortering — — — — lantbrukarna söka korta lån för bestridande av de dagliga utgifterna.»

»— — — — Från omkring halva antalet bankkontor meddelas, att jordbrukarnas skuldsättning hos såväl banker och affärsmän ökats — — — —.»

»Såväl arrendatorer som självägande stå inför bristningsgränsen, i många fall ha nya inteckningar intill och över taxeringsvärdet uttagits för att skaffa medel till löpande utgifter.»

Särskilda utskottet sökte också erhålla uppgifter angående stegringen av antalet på exekutiv auktion försålda jordbruksfastigheter. Därvidlag var det möjligt i 19 län att erhålla upplysning angående den kamerala naturen av de landsbygdens fastigheter, som sålts på exekutiv auktion. År 1914 var antalet 68 mot 197 år 1919 och 157 år 1921. Därefter var

stegringen påfallande med 484 st. år 1925, 349 st. år 1927 och 399 st. år 1929. Av undersökningarna framgick att de senare åren stegringen av de exekutiva auktionerna mera än tidigare drabbade mindre jordbruksfastigheter.

Från olika håll gavs uttryck för växande oro över jordbrukets växande skuldbörda. En frisinnad politiker (fröken Elisabeth Tamm) höll i mars 1930 ett tal, som utförligt och välvilligt refererades i tidningen Social-Demokraten. I detta tal framfördes, enligt anförda referat, bl. a.: »Jag har velat framhålla, att vilka anslag, som än beviljas, vilka åtgärder, som än vidtagas, kommer aldrig vårt svenska jordbruk att resa sig ur sitt nuvarande betryck utan en djupgående reform, en reform som återställer jordvärdet i normalt läge, som ger jordbruket den trygghet en sund utveckling förutsätter och samtidigt skapar äganderättsformer, som möjliggöra bruksrätt utan skuldsättning, som jorden ej kan bära.»

Jordbrukets läge efter de »stödåtgärder», som vidtogs av riksdagen 1930, ger säkerligen nya argument åt denna mening.

Särskilda utskottets ovan berörda utlåtande var undertecknat av representanter från socialdemokratien till högern. Om intet gjorts för att skydda jordbrukarna mot skuldbördans tryck, så synes det sålunda ej berott på bristande vetskap om dessa förhållanden. Nej, riksdagen har begagnat nödläget som pådrivande politisk faktor för åtgärder, som givit illusioner om att dessa åtgärder, subvention, inmalningstvång, tullar, minimipris, utförselbevis m. m., skulle medföra bättre konjunkturläge, så att skuldbördan kunde bäras.

Kanske är snart insikten vunnen därom, att »jordbruket ej kan resa sig ur sitt betryck utan en reform, som skapar äganderättsformer, som möjliggöra bruksrätt utan skuldsättning, som jorden ej kan bära».

Vid 1930 års riksdag motionerade kommunistiska riksdagsgruppen om åtgärder för att avlyfta eller minska den intecknade skuldbörda, som trycker små och medelstora jordbruksfastigheter. Detta krav avslogs av riksdagen. Det utskott, som behandlade ärendet, befarade, att vidtagandet av sådana åtgärder skulle draga kostnader av sådan omfattning, att saken vore omöjlig realisera under nuvarande förhållanden. Senare har dock jordbruksutredningen hemställt till Kungl. Maj:t om skyndsamma åtgärder för att bereda kreditlätnader åt de värst ansatta jordbrukarna för att bereda dem andrum.

Därvid betonas, att det synes vara en uppgift av största betydelse att söka förebygga, att jordbrukarna bringas på ekonomiskt obestånd. Det skulle bli en katastrof av oberäknelig räckvidd för jordbruket och med vittutseende följder för hela landets närings- och samhällsliv.

I främsta rummet — framhålles det — bör man komma de av räntebördor mest tyngda jordbrukarna till undsättning genom att bereda sådana skuldsatta jordbrukare, vilka med skötsamhet arbeta i sin näring,

möjlighet att behålla sina jordbruk och kämpa sig genom krisen. Kredit-hjälpen borde realiseras genom att ökade möjligheter beredas till kredit på billigare villkor och att räntan nedbringas på krediter med särskilt hög ränta.

Den av krisen framkallade värdeminskningen av jordbruksfastigheter kan icke undgå att medföra allvarliga konsekvenser beträffande dessa fastigheters värde som kreditunderlag. Ett sänkt belåningsvärde lär redan nu i praktiken tillämpas, då nya lån beviljas.

Det anslag på 15 miljoner kr., som av 1932 års riksdag beviljades för s. k. stödlån och accordslån, har genom den hjälp, som genom stödlån i många fall kunnat givas, varit ett steg i god riktning. Beloppet synes böra ökas över det i årets statsverksproposition föreslagna.

I den kommunistiska motionen 1930 framhölls som en åtgärd i främsta rummet att komma de av räntebördor mest tyngda jordbrukarna till undsättning. Där anfördes bl. a.:

»I nuvarande läge vilja vi i de förtryckta jordbrukarnas intresse kämpa för följande delkrav:

1. Tilldelning av jord och i vissa fall skog åt jordbruk som behöva komplettering för att åt jordbrukaren giva full besuttenhet. Indragning av de större godsens och bolagens jordinnehav.

2. Arrendelagstiftning som utmynnar i brukarens okvalda besittning av sitt brukningsområde.

3. Kraftiga åtgärder för att från bondejordbruk (medelstora och små) avlyfta den tryckande skuldbördan. Rationellt ordnande av frågan om jordbrukets driftskredit.

4. Stark utveckling av jordbrukarnas Kooperation för rationellt ordnande av avsättning och export av lantbrukets produkter. Statens medverkan och statsanslag i sådant syfte.

5. Kamp mot arbetarnas och böndernas tullbördor.

6. Jordbrukarnas vägsatser lättas, överflyttas på industrifastigheter och bärkraftiga inkomsttagare.

I de åtgöranden, som kunna ifrågasättas för att stödja offren för jordbrukskrisen, kommer förverkligandet av det krav, som vi i punkt 3 i våra delkrav angivit, att effektivt bringa hjälp åt dem, som annars i första hand skulle bli krisens offer. Det vore orimligt att år efter år genomföra stora anslagsbelopp för nybildning av jordbruk men samtidigt låta de gamla gå under.

Sedan år 1905 har genom den statsunderstödda egendomsverksamheten tillkommit ungefär 35.000 jordbruksegnahem. Varje år få numera drygt 2.000 personer möjligheter att förvärva sådana hem. Det offras miljoner kronor årligen för det syftet.

Att samtidigt lika många personer stupat och härefter, i raskare takt än nybildning kan ske, personer komma att drivas från sitt bruknings-

område på grund av en omöjlig, ohygglig kamp mot tryckande skuldbörda, för en sådan insikt har det hittills blundats alltför mycket. På detta sätt kan det ej få fortgå. Det vore att medvetet narra fram nya offer, slavar för ett system som är ohållbart.

Frågan om förbättrade kreditmöjligheter för de ekonomiskt svaga jordbrukarna blir en brännande fråga. Men vill man gå till botten av frågan om att lyfta upp de betryckta jordfolksgrupperna, måste man gå ännu längre.

Små och medelstora bönders tryckande skuldbörda bör, genom energiskt och raskt ingripande, avlyftas.

En politik, som har sikte på att energiskt gå in för att befria de arbetande bönderna från skuldbördans förbannelse, måste givetvis se till att de fastigheter som frias från skuld icke ånyo belastas med in-teckningar.»

Som en utväg vid skuldbördans minskande eller avlyftande angavs den möjligheten, att staten övertog viss del av årlig amortering och skuldränta. Vidare krävdes förordning om anstånd med betalning av gäld (moratorium) för vissa jordbruksfastigheter.

Då frågan om att komma de av räntebördor tyngda jordbrukarna till hjälp och att bereda jordbrukare möjlighet att behålla sina jordbruk genom jordbruksberedningens hemställan och ånyo genom motioner kommer för statsmakternas avgörande, torde nya utvägar kunna övervägas. Sådana vägar som enklast, effektivast och fortast leda till detta första trängande mål: möjlighet för jordens brukare att behålla sina jordbruk.

Åtgärder för kreditlättnader böra givetvis genomföras, men det går ej an att stanna bara därvid. Det vore oriktigt och inkonsekvent att — som jordbruksutredningen angivit — uraktlåta göra något för de »jordbruk, vilkas ställning vore alltför undergrävd». Då stjälpas och hjälpas icke »de av räntebördor mest tyngda jordbrukarna».

Vilka åtgärder på längre sikt som än beslutas, så kommer alltid en del jordbrukare att av skuldsättningen drivas från sina jordbruk, innan beslutet hinner genomföras. Som en förstahandsåtgärd bör därför antagas förordning om anstånd med betalning av gäld (moratorium) för vissa jordbruksfastigheter. En utväg för att på längre sikt kunna hindra att jordbrukaren på grund av skuldsättning drives bort från sitt jordbruk torde lättast kunna lösas på så sätt, att lagstiftning genomföres, varigenom jordbruksfastigheters försäljande genom exekutivt förfarande omöjliggjordes. I de fall, där jordbruksfastighet hotades av exekutiv försäljning, skulle, om fastighetens ägare så fordrade, staten hava skyldighet att inköpa fastigheten och därefter låta jordbrukaren kvarbliva på fastigheten enligt grunder, som fastställas i lag om åborätt.

Vid sådant statsköp av jordbruksfastigheter måste köpeskillingen givetvis efter vissa normer fastställas. Detta kan ske på samma sätt som

enligt nuvarande lagar sker före exekutiva försäljningar, dock så att en verklig realprövning av saluvärdet komme till stånd.

I de fall överskott uppstår av den sålunda erlagda köpeskillingen, sedan fordringsägarna i fastigheten förnöjts, innehålles det överskjutande beloppet av staten med rätt för fastighetens förre ägare till avräkning vid arrendeavgiftens erläggande.

Vi hemställa,

att riksdagen måtte hos regeringen begära utredning angående de åtgärder, som kunna och böra vidtagas för de små och medelstora jordbruksfastigheternas vidkommande, så att fastighetens ägare och brukare, på grund av tryckande skuldbörda, ej må kunna drivas bort från sin fastighet och sitt brukningsområde samt snarast framlägga de förslag, som av denna utredning föranledas.

Stockholm den 16 januari 1933.

Viktor Herou.

K. Kilbom.

N. Flyg.

Edoff Andersson.

Verner Karlsson.

Aug. Spångberg.
